
ГЛУБОЧЕНКО К.О.,
кандидат державного управління,
старший викладач кафедри
менеджменту ЗЕД,
Миколаївський національний
університет
ім. В.О. Сухомлинського,
м. Миколаїв, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ ДИСЦИПЛІН У ВНЗ ЯК ФАКТОР ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті розглядається проблематика патріотичного виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах. Автор доводить, що, на відміну від дошкільного та загальноосвітнього рівня освіти, у вищому навчальному закладі патріотичне виховання спрямовується на особистість з фактично сформованим світоглядом, тому і методи реалізації патріотичного виховання у ВНЗ мають різнитись. Патріотизм містить значну практичну державотворчу компоненту, що пов'язана з бажанням працювати на захист і благо своєї країни і розумінням алгоритму досягнення такої мети. Тому лише державно-управлінські знання та навички здатні забезпечити праксеологічне спрямування патріотичного виховання. Автор приходить до висновку, що одне з завдань патріотичного виховання у ВНЗ – це сприяння отриманню студентською молоддю державно-управлінського досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення та розуміння алгоритмів їх реалізації, уміння визначати форми та прояви громадської участі в державотворчих процесах, взаємодіяти з соціальними інститутами, органами різних гілок влади, готовності дотримуватись Конституції та Законів України та поважати права людини у відповідності до державотворчих принципів українського суспільства.

Ключові слова: патріотичне виховання у ВНЗ, викладання державного управління, концепція патріотичного виховання, заходи патріотичного виховання у ВНЗ.

В статье рассматривается проблематика патриотического воспитания студенческой молодежи в высших учебных заведениях. Автор доказывает, что, в отличие от дошкольного и общеобразовательного уровня образования, в высшем учебном заведении патриотическое воспитание направлено на личность с фактически сформированным мировоззрением, поэтому и методы реализации патриотического воспитания в ВУЗах должны отличаться. Патриотизм содержит значительную практическую государственническую компоненту, которая связана с желанием работать для защиты и на благо своей страны и пониманием алгоритма достижения такой цели. Поэтому только государственно-управленческие знания и навыки способны обеспечить прагматическую направленность патриотического воспитания. Автор приходит к выводу, что одно из заданий патриотического воспитания в ВУЗах – это способствование получению студенческой молодежью государственно-управленческого опыта на основе готовности участвовать в процессах государственного строительства и понимания алгоритмов их реализации, умения определять формы и проявления гражданского участия в процессах государственного строительства, взаимодействовать с социальными институтами, органами разных веток власти, готовности выполнять Конституцию и Законы Украины и уважать права человека в соответствии с государственно-этическими принципами украинского общества.

Ключевые слова: патриотическое воспитание в ВУЗах, преподавание государственного управления, концепция патриотического воспитания, мероприятия патриотического воспитания в ВУЗах.

The article discusses about the problems of patriotic education of students in universities. The author proves that patriotic education in universities focuses on personality with formed point of view in comparison with school education. So patriotic education methods should be changed. Patriotism contains state importance connecting with desire to work to create for your Motherland and to defend it benefits. Therefore, only public management knowledge and skills can provide focus of patriotic education. The author concludes that one of the most important point of patriotic education at universities is to contribute to a student youth public management experience and skills based on willingness to participate in the processes of state-building and understanding of the algorithm implementation, the ability to determine the form and participation in process, contact with different Institutions, Bodies of State and to act accordance with Ukraine Constitution and respect human rights of Ukraine society.

Key words: patriotic education in universities, teaching of public administration, conception of patriotic education, measures of patriotic education in universities.

З кінця 2014 року проблематика патріотичного виховання, особливо у вищих навчальних закладах, набула надзвичайної актуальності у зв'язку з реформуванням державної та військової політики нашої держави та інтенсифікації її євроінтеграційних прагнень. Одним із критеріїв ефективності патріотичного виховання у ВНЗ є формування в особистості шанобливого ставлення до своєї країни, її духовних та культурних цінностей, а також до державного устрою України, визначеного Конституцією та Законами України. На відміну від дошкільного та загальноосвітнього рівня освіти, у вищому навчальному закладі патріотичне виховання спрямовується на особистість з фактично сформованим світоглядом, тому і методи реалізації патріотичного виховання у ВНЗ мають різнитись. Системні зміни, що відбулися в національній свідомості за останні роки, складність становлення державотворчої доктрини призвели до того, що молодь фактично втратила свої ціннісні орієнтири та культурні ідеали. Внаслідок цього ціннісні установки молоді можуть формуватися під впливом агресивних та руйнівних ідей щодо української державності. Здебільшого це пов'язано з відсутністю зрозумілої та доступної інформації про наукове та теоретичне підґрунтя державотворчих процесів в Україні.

Попередні дослідження щодо проблематики виховання патріотизму молодого покоління [5; 7; 8; 10] розкривають взаємозв'язок патріотичного, громадянського та національного виховання в освітніх закладах різного рівня, проте центральну роль дослідники приділяють заходам духовно-культурного та етнографічного плану, тоді як патріотичний потенціал викладання державно-управлінських дисциплін у вищій школі лишається поза увагою дослідників.

Зокрема О.Стьопіна зазначає, що історико-ретроспективний аналіз поглядів на становлення патріотичного виховання молодого покоління в контексті філософсько-педагогічної думки свідчить, що незалежно від часу й умов написання, переважна більшість джерел, трактуючи зміст слів «патріот», «патріотизм», роблять наголос на значенні любові до батьківщини, до рідної землі, до свого культурного середовища. З цими підставами патріотизму як природного почуття поєднується його моральне значення як обов'язку і чесноти [10, с.8].

Проте патріотичний компонент національної свідомості – це не суто духовно-культурна категорія на рівні почуттів. На нашу думку, патріотизм містить значну практичну державотворчу компоненту, що пов'язана з бажанням працювати на захист і благо своєї країни і розумінням алгоритму

досягнення такої мети. Тому лише державно-управлінські знання та навички здатні забезпечити праксеологічне спрямування патріотичного виховання.

Л.Заблоцька також вказує, що патріотичний компонент – це головний чинник стабілізації суспільства. Від того як молодь буде проймається патріотичними почуттями залежатиме міцність української держави [3, с.166]. Оскільки стабілізація суспільства не суперечить реформуванню механізмів державного управління лише за умови розуміння закономірностей функціонування цих механізмів, такі знання та навички мають особливе значення у реалізації стратегії патріотичного виховання у ВНЗ.

На думку О.Стьопіної, виховання позитивного ставлення до своєї країни (державницького патріотизму) відповідає юнацькому віку, формується в період навчання у випускних класах школи та у ВНЗ [10, с.8]. Проте, на відміну від дошкільного та шкільного періоду розвитку особистості патріотичне виховання студентів реалізується не просто через вплив на почуття та цінності особистості, а й за допомогою розуміння зв'язку між національною свідомістю та стратегією розвитку держави.

Протягом останніх десятиліть в Україні було розроблено низку концепцій патріотичного виховання [1-3], зокрема:

- Концепція національної системи виховання (1996);
- Концепція національно-патріотичного виховання (2009);
- Концепція Загальнодержавної цільової програми патріотичного виховання громадян на 2013-2017 рр.;
- Концепція громадянської освіти та виховання в Україні (2012).

Проте жодна з них не була розгорнута і не втілювалася в конкретні кроки з реалізації через зміну векторів розвитку держави і, відповідно, освітньої політики, через різні уявлення правлячих еліт на ідеологію і напрями розвитку освіти [4].

16 червня 2015 року Міністр освіти і науки України Сергій Квіт підписав Наказ Міністерства освіти і науки № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та Методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах» [4].

Уже з цього 2015-2016 навчального року дана Концепція реалізується в усіх загальноосвітніх навчальних закладах України. У ній визначаються пріоритети реалізації першочергових і перспективних заходів, спрямованих на формування громадсько активної життєвої позиції молодих громадян, психологічної готовності до добровільного вступу на державну, військову службу та зразкове виконання службових обов'язків.

У Концепції зазначається, що головною метою виховання, на досягнення якої спрямовуються зусилля професорсько-викладацького колективу, громадських організацій і угруповань, є формування цілісної і гармонійно розвиненої особистості з високою національною самосвідомістю. Така особистість – це, насамперед, громадянин Української держави, її патріот, гуманіст, для якого пріоритетом є загальнолюдські й загальнодержавні цінності, це людина з високою фаховою підготовкою й широким світоглядом, розвинутим інтелектом, належним рівнем загальної, політичної та правової культури [4].

На нашу думку, добровільний вступ на державну та військову службу, що є одним з головних завдань патріотичного виховання молоді у ВНЗ, є неповноцінним без практичного розуміння особливостей функціонування державної служби в Україні та Збройних Сил нашої держави. Таке розуміння студенти здатні засвоїти лише на нормативних або факультативних заняттях з «Державного управління» та з інших дисциплін державно-управлінського профілю («Державна служба», «Основи державного управління та місцевого самоврядування», «Державне і регіональне управління» тощо).

Отже, одне з завдань патріотичного виховання у ВНЗ – це сприяння отриманню студентською молоддю державно-управлінського досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення та розуміння алгоритмів їх реалізації, уміння визначати форми та прояви громадської участі в державотворчих процесах, взаємодіяти з соціальними інститутами, органами різних гілок влади, готовності дотримуватись Конституції та Законів України та поважати права людини у відповідності до державотворчих принципів українського суспільства.

Серед принципів патріотичного виховання Н.Богомолова також виділяє посилення громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади стосовно національно-патріотичного виховання молоді, адже проблема розбудови громадянського суспільства, демократичної правової держави є безпосередньо пов'язаною з розвитком правової свідомості та правової культури [6]. На думку автора, надзвичайної актуальності набуває питання наукової розробки та практичного втілення нової системи громадянського виховання, мета якого - сформувати в середовищі молодого

покоління комплекс громадянських якостей, потребу захищати інтереси України та реалізовувати свій особистісний потенціал на благо зміцнення вітчизняної державності [6, с.134].

Таким чином, прийшовши на державну службу чи до лав Збройних сил України студентська молодь зможе ефективно використати набуту патріотичну компоненту свого світогляду. Суттєве значення тут має професіоналізм, знання справи та особливостей взаємодії між різними соціальними інститутами в країні.

За Концепцією патріотичного виховання [4] пропонується внести до змісту загальної середньої освіти предмет «громадянська освіта», що найповніше відповідає завданням національно-патріотичного виховання дітей і молоді, поєднує політико-правову, історико-патріотичну, екологічну, культурологічну проблематику з 2016, тоді як у ВНЗ Концепція лише пропонує запровадити факультативний курс «Народна психологія», спрямований на вивчення звичаїв українського народу. На нашу думку, цього недостатньо для реалізації завдань та цілей патріотичного виховання, адже це реалізує лише частину патріотичного виховання, що пов'язано з духовно-культурними та етнічними цінностями українського народу, тоді як його державотворчий потенціал залишається осторонь. Цю нішу можуть зайняти саме державно-управлінські дисципліни, якісне викладання яких здатне реалізувати практичну складову завдань патріотичного виховання у ВНЗ.

У зв'язку з цим, викладання у вищих навчальних закладах державно-управлінських дисциплін, на наш погляд, має займати все більше місця в гуманітарному секторі освітнього простору України, а студенти ВНЗ в

усе більшій мірі будуть ставати особистостями – патріотично налаштованими, свідомими громадянами українського суспільства, здатними прогресивно реформувати та захищати власну державу.

Таким чином, викладання державно-управлінських дисциплін для спе-

ціальностей соціально-гуманітарного та економічного профілю є одним факторів реалізації стратегії патріотичного виховання у ВНЗ та становлення практичної частини патріотичної компоненти світогляду сучасної української студентської молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Наказ МОН України, Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України від 21.10.2013 № 1453/716/997 «Про Програму патріотичного виховання учнівської та студентської молоді в навчальних закладах України та План заходів Естафети Перемоги на 2013-2015 роки»
2. Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, МОН України, Міністерства оборони України, Міністерства культури і туризму України від 27.10.2009 №754/981/538/49 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання молоді».
3. Методичні рекомендації щодо організації патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів.
4. Наказ МОН № 641 від 16.06.15 року про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах, Методичні рекомендації щодо громадянської освіти та виховання в навчальних закладах (Додаток до листа Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 09.08.2012 № 1/9-557).
5. Абрамчук О. В. Патріотичне виховання студентів вищих технічних навчальних закладів : дис. канд. пед. н. : 13.00.07 / Тернопільський національний педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. - Тернопіль, 2006. - 254с.
6. Богомолова Н.М. Громадянсько-правові знання як чинник формування свідомого громадянина України / Н.М. Богомолова // Матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції з питань патріотичного виховання молоді «Соціальний розвиток України та патріотичне виховання громадян», 18-19 жовтня 2012 р., Запоріжжя, 2012. – С.133-140.
7. Гонський В. Патріотизм як основа сучасного виховання та ідеологія держави / В. Гонський // Рідна школа. – 2001. – № 2. – С. 9-13.
8. Заболоцька Л. Формування патріотичного компонента національної духовності молоді / Л. Заболоцька // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. - 2013. - №2(11). - С.166-170.
9. Лунячек В. Питання Методики та дидактики викладання у вищій школі для аспірантів галузі науки «Державне управління» / В. Лунячек // Державне

- управління та місцеве самоврядування. – 2013. – Вип. 2 (17). – С.86-94.*
10. Стьопіна О.Г. Виховання патріотизму у студентської молоді засобами мистецтва : авторефер. дис. ... к.пед.н. : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / О.Г. Стьопіна. – Луганськ, 2007. – 23с.

TRANSLITERATION OF RESOURCES:

1. *Nakaz MON Ukrainy, Ministerstva obrony Ukrainy, Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy vid 21.10.2013 № 1453/716/997 «Pro Programu patriotichnogo vykhovannia uchnivskoyi ta studentskoyi molodi v navchalnikh zakladakh Ukrainy ta Plan zakhodiv Estafety Peremogy na 2013-2015 roky».*
2. *Nakaz Ministerstva u spravakh simyi, molodi i sportu Ukrainy, MON Ukrainy, Ministerstva obrony Ukrainy, Ministerstva kultury i turyzmu Ukrainy vid 27.10.2009 №754/981/538/49 «Pro zatverdzhennia Kontseptsiyi natsionalno-patriotichnogo vykhovannia molodi».*
3. *Metodychni Rekomendatsiyi schodo organizatsiyi patriotichnogo vykhovannia ditey ta uchnivskoyi molodi v umovakh zagalnoosvitnikh ta pozashkilnykh navchalnykh zakladiv.*
4. *Nakaz MON Ukrainy № 641 vid 16.06.15 roku pro zatverdzhennia Kontseptsiyi natsionalno-patriotichnogo vykhovannia ditey i molodi, Zakhodiv schodo realizatsiyi Kontseptsiyi natsionalno-patriotichnogo vykhovannia ditey i molodi ta Metodychnykh rekomendatsiy schodo natsionalno-patriotichnogo vykhovannia u zagalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh, Metodychni rekomendatsiyi schodo gromadianskoyi osvity ta vykhovannia v navchalnykh zakladakh (Dodatok do lysta Ministerstva osvity ta nauky, molodi i sportu Ukrainy vid 09.08.2012 № 1/9-557).*
5. *Abramchuk O. V. Patriotychne vykhovannia studentiv vyschykh navchalnykh zakladiv : dis. kand. ped. n. : 13.00.07 / Ternopilskiy natsionalniy pedagogichniy universitet im. Volodymyra Gnatiuka. - Ternopil, 2006. – 254s.*
6. *Bogomolova N.M. Gromadiansko-pravovi znannia yak chynnyk formuvannia svidomogo gromadianyna Ukrainy / N.M. Bogomolova // Materialy VI mizhnarodnoyi naukovy-praktychnoyi konferentsiyi z pytan patriotichnogo vykhovannia molodi «Sotsialniy rozvytok Ukrainy ta patriotychne vykhovannia gromadian», 18-19 zhovtnia 2012 r., Zaporizhzhia, 2012. – S.133-140.*
7. *Gonskiy V. Patriotyzm yak osnova suchasnogo vykhovannia ta ideologiya derzhavy / V. Gonskiy // Ridna Shkola. – 2001. – № 2. – S. 9–13.*
8. *Zabolotska L. Formuvannia patriotichnogo komponenta natsionalnoyi dukhovnosti molodi / L. Zabolotska // Naukovyy visnyk Melitopolskogo derzhaonogo pedagogichnogo universytetu. - 2013. - №2(11). – S.166-170.*
9. *Luniachek V. Pytannia Metodyky ta dydaktyky vykladannia u vyschiy shkoli dlia aspirantiv galuzi nauky «Derzhavne upravlinnia» / V. Luniachek // Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriadiuvannia. – 2013. - Vyp. 2 (17). – S.86-94.*
10. *Stiopina O.G. Vykhovannia patriotyzmu u studentskoyi molodi zasobamy mystetstva : avtoref. dys. ... k.ped.n. : spets. 13.00.07 «Teoriya i metodyka vykhovannia» / O.G. Stiopina. – Lugansk, 2007. – 23s.*